

Список використаних джерел:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 06.06.2022).
2. Закон України «Про безоплатну правову допомогу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#top> (дата звернення: 06.06.2022).
3. Правила адвокатської етики. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#top> (дата звернення: 06.06.2022).
4. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 06.06.2022).
5. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 06.06.2022).

Ключові слова: правова допомога, особа, яка вчинила збройну агресію, право на захист, адвокатська етика.

Key words: legal assistance, the person who committed the armed aggression, the right to protection, lawyer ethics.

БАТАН ЮРІЙ ДМИТРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри конституційного права, кандидат юридичних наук*

ШЕВЧЕНКО ЮЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
здобувач вищої освіти*

ЕЛЕКТРОННА ПЕТИЦІЯ ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА ПРЯМОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Важливим складником демократичного суспільства є можливість волевиявлення народу за допомогою різних способів прямого і представницького народовладдя.

Особливою формою участі громадян в ухваленні рішень, способом комунікації публічної влади та народу, а також шляхом здійснення права особи бути почутою є інститут електронної петиції (е-петиції).

Термін «петиція» походить із латини та має переклад як звернення, клопотання. Кембриджський словник визначає її як документ, що «підписаний значною кількістю людей та вимагає або просить вчинення якихось дій із боку уряду чи іншого органу влади» [1].

Е-петиції мають кілька функцій. По-перше, вони допомагають висвітлити проблеми. По-друге, петиції дозволяють не тільки самостійно вирішувати, а й залучати громадян до процесу ухвалення рішень. По-третє, петиція активізує горизонтальну комунікацію між населен-

ням, адже для того, щоб зібрати необхідну кількість підписів, ініціатор повинен переконати інших підтримати петицію.

Глава держави став першою державною інституцією в Україні, яка фактично втілила положення щодо електронного врядування. Тому 28 серпня 2015 року на офіційному вебсайті Офіційного інтернет-представництва Президента України було відкрито розділ «Електронна петиція».

Актуальність електронних петицій зростала щороку у зв'язку зі зміною ситуації в країні. Під час пандемії COVID-19 таких звернень стало значно більше через безпечність і можливість уникати скупчення людей, як, наприклад, під час громадських слухань, мирних зібрань або інших форм безпосередньої демократії.

В умовах воєнного стану використання петицій є чи не єдиною можливістю «кричати про допомогу» або внести корективи до положень чинного законодавства, але регулювання цього інституту має низку законодавчих прогалин та потребує упорядкування та зміни правового регулювання.

Стаття 40 Конституції нашої країни закріплює право на звернення. Носієм цього права є кожен, адресатом – органи державної влади та місцевого самоврядування, їхні посадові та службові особи. До змісту права належить можливість кожного подавати як індивідуальні, так і колективні усні та письмові звернення. Цьому праву кореспондує обов'язок органів, посадових і службових осіб публічної влади розглядати звернення й надавати обґрунтовані відповіді в належний, законодавчо встановлений строк. Такий строк зокрема і порядок здійснення цього права загалом закріплено Законом України «Про звернення громадян».

Натомість існують деякі питання, які потребують урегулювання задля збалансованого користування процедурою електронних петицій та зв'язку громадськості з владою.

По-перше, недостатнім є обсяг вимог до петицій, а також неефективним є механізм превентивного (попереднього) опрацювання. Як наслідок, органи публічної влади зазнають «петиційного спаму», у якому відсутній сенс і який дискредитує електронні петиції як демократичний інструмент.

Навіть зараз в умовах воєнного стану на сайті Офіційного інтернет-представництва Президента України виявлено чимало звернень, суть яких немає нічого спільного з адекватним мисленням та нормами не тільки законодавства, а й правопису та моралі. Прикладом є петиція на сайті Президента України № 22/142862-еп, яка має назву «Євробачення – 2023», але не лише заголовок, а й сам текст має значну кількість помилок [2]. Іншим зразком, який не лише не має сенсу, а й може негативно вплинути на бюджет нашої держави, є е-петиція № 22/143102-еп «Присвоїти дорослим, яким на момент вторгнення РФ вже виповнилося 18 років статусу «дорослий війни» та призначити щомісячно фінансову допомогу пожиттєво» [3].

По-друге, в законі нечітко передбачено вимоги до ведення архівів е-петицій. Не визначено, органи публічної влади повинні зберігати дані про електронні петиції у відкритому доступі чи в якихось інших архівах. Також не уточнено, чи мають разом із петиціями та даними про збір підписів залишатись і відповіді на них.

По-третє, законодавець недостатньо чітко визначив, у який спосіб органи місцевого самоврядування мають урегулювати порядок подання та розгляду е-петицій. Зокрема, ст. 23-1 Закону України «Про звернення громадян» передбачає: «вимоги до кількості підписів громадян на підтримку електронної петиції до органу місцевого самоврядування та строку збору підписів визначаються статутом територіальної громади». Виходячи з того, що на території району та на території області діє місцеве самоврядування, але відсутні спільні статuti територіальних громад районів та областей, то не зрозуміло, у яких нормативно-правових актах мають регулюватися відповідні питання щодо спільних інтересів територіальних громад (тобто інтересів жителів району, області).

З другого боку, наявна інша помилка юридичної техніки в конструюванні ст. 23-1: «Про підтримку або невідтримку електронної петиції публічно оголошується на офіційному веб-сайті ... головою відповідної місцевої ради – щодо електронної петиції, адресованої органу місцевого самоврядування». Із точністю до навпаки – посада голови місцевої ради (посадової особи місцевої ради, що очолює відповідну раду й обирається її депутатами з-поміж депутатів) є в обласній і районних радах, натомість відсутня в міській, сільській і селищній радах (там є посада секретаря відповідної ради, а засідання веде міський, сільський і селищний голова відповідно, який аж ніяк не є головою місцевої ради).

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції» у пункті 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» передбачив «до визначення у статуті територіальної громади вимог щодо кількості...» тримісячний строк збору підписів і певну кількість підписів залежно від кількості жителів адміністративно-територіальної одиниці. Натомість виникла прогалина для адміністративно-територіальних одиниць із населенням від 50 до 100 тис. осіб.

Крім того, відсутній уніфікований підхід до кількості підписів. Яскравим прикладом можуть бути Суми, у яких зібрати за 90 днів потрібно 250 підписів [4], і Харків, за той самий період часу у якому потрібно мати 5000 голосів [5]. З одного боку, кількість у 250 підписів, ще й у такий термін, є замалою і, як наслідок, стає каталізатором високої підтримки петицій, більшість із яких не мають сенсу. З іншого боку, просування е-петицій може бути «паралізоване» через використання завищеного порогу голосів.

Нарешті, актуальною в умовах воєнного стану є ще одна прогалина в законодавстві, пов'язана з відсутністю можливості реалізувати право на електронну петицію до органів, які замінюють органи місцевого самоврядування на тимчасово окупованих територіях (на підставі ч. 5

ст. 78 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»), – до військово-цивільних, військових адміністрацій населених пунктів, районів і областей.

Отже, електронні петиції в умовах воєнного стану є важливим елементом в комунікації суспільства з владою, що актуалізує зміну й удосконалення вимог щодо звернень, розвитку законодавства й упорядкування кількості голосів у певних адміністративно-територіальних одиницях та архівів е-петицій загалом.

Список використаних джерел:

1. Petition. URL: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/petition> (accessed: 21.05.2022).
2. Петиція № 22/142862-еп «Свробаченя–2023». URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/142862> (дата звернення: 22.05.2022).
3. Петиція № 22/143102-еп «Присвоїти дорослим, яким на момент вторгнення РФ вже виповнилося 18 років статусу «дорослий війни» та призначити щомісячно фінансову допомогу позиттєво». URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/143102> (дата звернення: 22.05.2022).
4. Платформа електронної демократії. URL: <https://petition.e-dem.ua/sumy> (дата звернення: 22.05.2022).
5. Офіційний сайт Харківської міської ради, міського голови, виконавчого комітету URL: <https://petition.city.kharkov.ua/uk/petition-list.html?status=pending> (дата звернення: 22.05.2022).

Ключові слова: електронна петиція, пряма демократія, воєнний стан, звернення громадян, місцеве самоврядування.

Key words: electronic petition, direct democracy, martial law, citizens' appeals, Local Self-Government.

ОСТАПЕНКО АНАСТАСІЯ ІВАНІВНА

*Національний університет оборони України імені Івана Черняховського,
старший науковий співробітник*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОГолошення СТАНУ ВІЙНИ

З початком повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України предметом жвавої дискусії стало питання актуальності та доцільності оголошення стану війни.

Оголошення стану війни є категорією міжнародного права – юридична, дипломатична процедура в міжнародній політиці, яка полягає в офіційному, в установленому порядку, повідомленні однією державою іншій про припинення між ними миру та перехід у стан війни. Однією з особливостей введення стану війни є те, що відповідно до Гаазької